โรคบ้าจี้

*สุกัญญา คงเที่ยง**

โรคบ้าจี้นี้ กล่าวกันว่ามีคนแถบประเทศกลุ่มอาเซียนเป็นกันส่วนมาก และเป็นโรคที่ไม่ค่อยพบในประเทศทางยุโรปและอเมริกา มันก็แปลกดีนะสำหรับคนไทยสมัยนี้ก็ไม่ค่อยจะได้พบเห็นกันบ่อยนัก แต่ถ้าหากเป็นคนสูงอายุก็มักจะเป็นโรคที่รู้จักกันดี เพราะถ้าใครเป็นแล้วก็จะกลายเป็นตัวตลกประจำหมู่บ้านไปทีเดียว

ปกติคนที่เป็นโรคบ้าจี้ก็จะไม่แสดงอาการใด ๆ ออกมาเมื่ออยู่ต่อหน้าคนอื่น และจะไม่มีใครทราบด้วยว่าเขาบ้าจี้หรือเปล่า แต่อาการเขาจะแสดงออกทันทีที่เขาได้รับแรงกระตุ้นจากภายนอก เช่น ตกใจ (จากเสียงดัง) กลัว หรือ มีคนจี้ที่สีข้าง สำหรับอาการที่จะเป็นอยู่จะนานเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับความรุนแรงเฉพาะตัวหรือผู้จี้จะจี้คนบ้าจี้ติดต่อกันไป

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เขียนไว้ว่า เป็น "อาการที่พูดหรือแสดงโดยขาดสติ เมื่อถูกจี้ทำให้ตกใจ ทำตามโดยปราศจากการไตร่ตรอง เมื่อถูกยุหรือแนะ"

ทางการแพทย์ บ้าจี้มีอาการสำคัญแสดงออกในหลายรูปแบบ เช่น เป็นอาการที่แสดงท่าซ้ำ ๆ กันออกมาให้เห็น หรือพูดซ้ำ ๆ กันออกมาเป็นประโยค หรือเป็นคำ ๆ หรืออุทานเป็นคำหยาบเกี่ยวกับอวัยวะเพศ (ส่วนมากมักจะเป็นของผู้ชาย) เพราะส่วนมากโรคบ้าจี้จะเกิดกับผู้หญิงเสียเป็นส่วนใหญ่ หรือบางครั้งก็เป็นอาการที่ทำตามคนบอก อาจจะเลียนแบบท่าทาง คำพูด หรือตามคำสั่ง เช่น กำลังถือของอยู่บอกให้โยนทิ้งก็โยนทิ้ง หรือถืออาวุธบอกให้พันให้แทงก็จะทำตามโดยไม่รู้ตัว

ความรุนแรงของโรคบ้าจี้แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ

1. เมื่อกระตุ้นจะเกิดอาการขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นที่ขบขันของคนดู การเคลื่อนไหวของร่างกายรุนแรง มือถือของจะโยนทิ้ง กล่าวคำหยาบ คำลามก เป็นอยู่ระยะสั้น ๆ แล้วหายไป

2. เมื่อกระตุ้นแล้วมีอาการคล้าย ๆ แบบแรก แต่ระยะจะยาวกว่า มักจะทำตามที่บอกหรือเดินวนเวียนไปมาโดยไม่รู้ตัว และเมื่อคืนสติแล้วก็จะรู้สึกอ่อนเพลีย

ในทางด้านวิชาการได้กล่าวไว้ว่า บ้าจี้เป็นกลุ่มอาการหนึ่งทางจิตเวชที่พบได้ส่วนใหญ่ในประเทศอาเซียน ไม่มีพยาธิสภาพของสมอง บ้าจี้มักจะเป็นในผู้หญิงวัยกลางคน หรือวัยสูงอายุ สติปัญญาค่อนข้างต่ำ มีอาการสำคัญ คือ มีความกลัว และชอบแยกตัวเอง ซึ่งอาการทั้งสองอย่างนี้จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ความแปรปรวนที่เกิดขึ้นนี้เนื่องจากการตกใจอย่างกะทันหัน เช่น พวกเผ่าอีมูในภาคเหนือของประเทศญี่ปุ่น จะเกิดอาการบ้าจี้ขึ้นเมื่อเดินไปพบงู หรือมองอะไรเห็นเป็นงู อาการเริ่มต้นของบ้าจี้นี้มักจะพูดซ้ำ ๆ เป็นคำหรือเป็นประโยคก็ได้หนักเข้าก็จะพูดตามคนอื่นไปเลย โดยเฉพาะถ้ากำลังกลัวก็อาจจะเลียนแบบคนอื่น และแสดงท่าทางต่าง ๆ ตามไปด้วย ดังนั้นคนบ้าจี้จึงตกเป็นตัวตลกให้คนล้อเลียน ชอบแหย่ เห็นเป็นเรื่องสนุกสนานขบขัน แต่คนบ้าจี้ถ้าถูกแหย่มาก ๆ เข้าก็อาจจะทนไม่ไหว กลายเป็นขี้โมโหหงุดหงิด

*สุกัญญา คงเที่ยง นักวิชาการศึกษาเทียบระดับ 5 งานบริการวารสาร ฝ่ายวารสารและเอกสาร สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

โรคบ้าจี้นี้ เป็นที่สนใจของชาวต่างประเทศมาก โดยเฉพาะพวกฝรั่งเมื่อเข้ามาเที่ยวเมืองไทย และได้เห็นคนประเภทนี้ เขามักจะนำเรื่องบ้าจี้กลับไปเล่าให้พวกเขาฟังกัน ถือว่าเป็นของแปลกของเขา จากข้อเขียนและคำบอกเล่าของ "คุณหมอสงัน สุวรรณเลิศ" ซึ่งได้เข้าประชุมกับชาวต่างประเทศ ก็มักจะพูดกันถึงเรื่องนี้บ่อย ๆ จนถึงกับว่า ในปี พ.ศ. 2527 นี้เอง มีฝรั่งมาพบคุณหมอสงันเพื่อจะศึกษาเรื่องบ้าจี้ในเมืองไทย มากันถึง 2 คณะ คณะแรกเป็นจิตแพทย์ชาวอเมริกัน คณะที่ 2 เป็นชาวอเมริกันเหมือนกันแต่เป็นนักมนุษยวิทยา ทั้ง 2 คณะนี้ต่างก็จะศึกษาความเป็นมาของบ้าจี้ในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย เพราะกลุ่มอาการบ้าจี้นี้ยังไม่มีใครสามารถจะอธิบายถึงสาเหตุที่แท้จริงได้ และก็เป็นการแปลกที่คำว่า "บ้าจี้" นี้ ในภาษามาเลย์เรียกว่า "ลาต้า" ประเทศอินโดนีเซียก็เรียกว่า "ลาต้า" พม่าเรียก "ยวน" ฟิลิปปินส์เรียกว่า "มาลิมาลิ" ไซบีเรียเรียกว่า "ไมเรียจิต" ญี่ปุ่นที่หมู่เกาะฮ๊อกโคโดเรียก "อีมู" และทางจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยก็เรียกว่า "ลาต้า" เป็นเพราะอิทธิพลภาษามาเลย์ก็ได้

โรคบ้าจี้ ในประเทศไทยเราพบได้มากในภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทย สำหรับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบน้อย ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกบ้าจี้ว่า "บ้าสวง"

"ลาต้า" ในภาษามาเลย์ แปลว่า "บ้ารัก" ในภาษาไทยแปลว่า "บ้าจี้" สรุปแล้วก็มีคำว่า "บ้า" ทั้งสองประเทศ

สำหรับการศึกษาเรื่องบ้าจี้นี้ มีจิตแพทย์จากมาเลเซียตะวันออก ได้ทำการศึกษาอยู่หลายปี เขาได้ทำการสำรวจประชากร 18,000 คน ประกอบด้วยชาวมลายู อิบาน และชาวจีน อย่างละ 6,000 คน ได้คนบ้าจี้ทั้งหมด 65 ราย เป็นผู้หญิงทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นชาวมลายู 52 ราย อิบาน 13 ราย แต่ไม่มีคนจีนเป็นบ้าจี้เลย จำนวน 65 รายนี้ ชาวบ้านต่างก็ยืนยันรวมกันว่าเป็นพวกบ้าจี้ บ้าจี้ในซาราวัคนี้จะมีอายุเฉลี่ยประมาณ 30 ปี

คุณหมอสงัน สุวรรณเลิศ ได้ทำการศึกษาเรื่องบ้าจี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 ศึกษาประมาณ 35 ราย ส่วนมากศึกษากับประชากรในภาคกลาง เป็นผู้หญิงอายุระหว่าง 19-76 ปี ระยะเวลาที่เป็นบ้าจี้อยู่ระหว่าง 7-50 ปี อายุเริ่มเป็น 12-38 ปี ในตอนแรกที่เป็นคือตกใจเด็กขย้ำข้างหลัง ตกใจเห็นคนตีกัน ตกใจเครื่องนึ่งระเบิด ตกใจเพื่อนบอกว่า ผี ตกใจเพื่อนล้อ เพื่อนปล้ำจี้ และเมื่อตกใจแล้วก็มักจะทำตามที่คนบอกให้ทำ เช่น ร้องเพลง รำ กระโดด หัวเราะ แล้วแต่ เมื่ออาการบ้าจี้สงบก็รู้สึกว่าหัวใจสั่นและเต้นแรง รู้สึกเหนื่อยมาก

ได้มีผลสรุปเกี่ยวกับสาเหตุของการเป็นบ้าจี้ได้ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. มีการเก็บกดทางเพศและเรื่องเพศมาตั้งแต่เด็ก
2. การกระตุ้นโดยทั่วไปไม่เกี่ยวกับเรื่องเพศ
3. มีลักษณะของการชอบใช้ให้เกิดความเจ็บปวดแก่ตนเอง
4. การเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กเป็นผลทำให้เกิดมีความอ่อนไหวง่าย
5. ได้รับความพอใจจากผู้ใหญ่เมื่อทำตามสั่ง
6. ขณะเกิดมีอาการภวังค์ (ไม่รู้สึกตัว) เนื่องจากมีการกดระงับมาแต่เดิม
7. แรงที่ควบคุมตนเองไม่ดีพอ ทำให้เกิดอาการตกใจง่ายกลายเป็นนิสัยไปในที่สุด

คนส่วนมากไม่ถือว่า บ้าจี้เป็นโรค ฉะนั้นจึงไม่มีคนไข้ที่เป็นโรคนี้มารักษา ส่วนมากอาการของคนบ้าจี้ที่มาพบจิตแพทย์มักจะมาพบด้วยเรื่องอื่น เช่น วิตกกังวลนอนไม่หลับ เนื่องจากมีคนชอบแกล้งจี้บ่อย ๆ การรักษาโดยทั่ว ๆ ไปนั้นก็รักษาเช่นเดียวกับโรคประสาทชนิดวิตกกังวล ถ้าทำจิตใจให้สบาย ก็จะบรรเทาอาการลงไปได้เอง ที่น่าสนใจและน่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ คนที่เป็นบ้าจี้จะเป็นบ้าจี้อยู่เรื่อยไป จนเป็นที่รู้จักกันทั่วระแวกนั้น

มีเรื่องเล่ากันว่า ทางอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ใกล้ประเทศมาเลเซีย และพื้นที่ส่วนใหญ่ก็เป็นป่าปลูกต้นยางพารา มีคุณแม่ของเพื่อนของพี่สาวผู้เขียน เป็นคนบ้าจี้ เราเรียกกันว่า "ป้านิล" (ชื่อสมมุติ) เป็นคนที่มีลูก ๆ ได้รับการศึกษาดีทุกคน และป้านิลก็เป็นคนที่ไม่กลัวใคร ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า ข้าราชการชั้นใด ป้านิลจะพูดภาษาพ่อขุนรามอยู่เสมอจนติดปาก ไม่ว่าลูก ๆ จะขอร้องอย่างไร ป้านิลก็จะบอกว่า "กูจะพูดของกูอย่างนี้ มึงจะทำไม" วันหนึ่งบ่ายมากแล้ว ป้านิล เดินไปดูป่าสวนยางคนเดียว เดินเพลินจนสลัว ๆ ป้านิลมองเห็นลูกอะไรวาว ๆ เรือง ๆ อยู่ เดินย่างใกล้เข้ามา จนเกือบจะถึงตัวป้านิล ป้านิลตกใจมาก เพราะมันเป็นเสือตัวโต มันจ้องป้านิล ป้านิลก็จ้องตามัน มันขู่ร้อง โฮก! โฮก! ป้านิลก็ร้องตาม โฮก! โฮก! ในที่สุด เสือตกใจเสียงและท่าทางของป้านิลที่กำลัง "ลาต้า" อยู่ เสือวิ่งเข้าป่าไป ป้านิลก็เป็นลมพับอยู่ตรงนั้นเอง ปรากฏว่า ป้านิลรอดตายเพราะเป็นโรคลาต้า

ตามความนึกคิดของเรา โรคบ้าจี้นี้ก็เป็นโรคที่ไม่มีอันตราย ไม่สำคัญอะไร แต่ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะนักจิตวิทยา และนักมนุษยวิทยา ได้ทำการค้นคว้าศึกษากันว่า อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้คนหรือมนุษย์ในเขตภูมิภาคนี้ แตกต่างกับของฝรั่ง เขาจึงได้ทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังเงิน กำลังความคิด เพื่อค้นคว้าเรื่องนี้ และสักวันหนึ่งเราก็คงจะได้ทราบผลของการศึกษาและวิจัย เรื่องนี้ได้

เราก็พอจะทราบว่าโรคบ้าจี้ เป็นโรคที่ไม่แสดงอาการใด ๆ ออกมาต่อหน้าคนอื่น และจะไม่มีใครทราบด้วยว่าเขาบ้าจี้หรือเปล่า แต่จะแสดงอาการออกทันทีที่ได้รับแรงกระตุ้นจากภายนอก หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ฉะนั้นนักบริหารคนใด ถ้าเป็นโรคนี้ก็คงจะได้เป็นตัวตลกประจำที่ทำงานกันบ้าง หากได้ลูกน้องคนสนิทประเภทที่ขยันจี้เส้นเจ้านายให้กระตุกเป็นระยะ ๆ บ่อย ๆ เพราะถึงแม้ส่วนดีของโรคนี้จะช่วยให้ป้านิลรอดตายจากเสือกัดในป่าได้ แต่ป้านิลก็เกือบตายเหมือนกันแหละน่า นะคุณนะ

เอกสารอ้างอิง

สงัน สุวรรณเลิศ. กลุ่มอาการบ้าจี้." **วารสารคุณและหมอ** 25 (พฤศจิกายน 2527): 22-26.